Bilderbeilagen

In: Štědroň, Bohumír. *Zur Genesis von Leoš Janáčeks oper Jenufa.* 2. vyd. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971, pp.
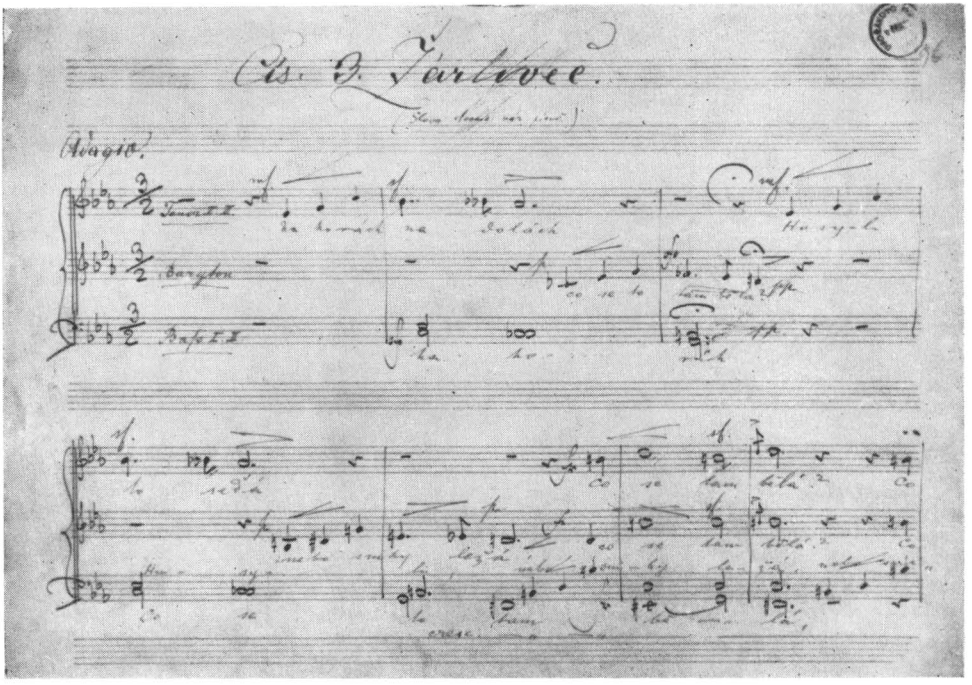
Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/120202
Access Date: 28. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.
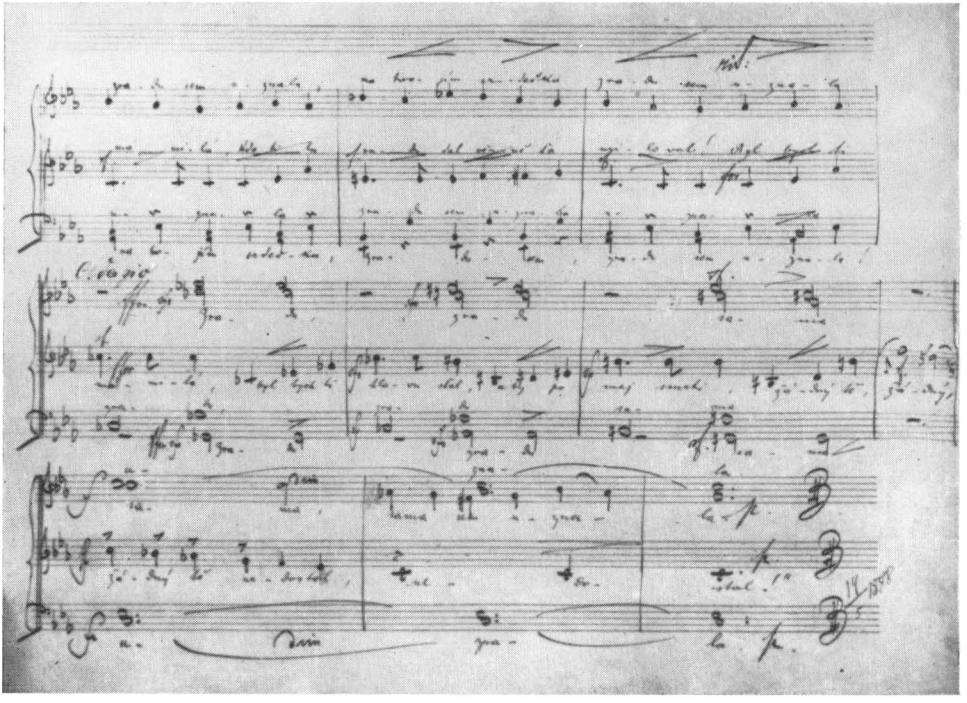
MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz
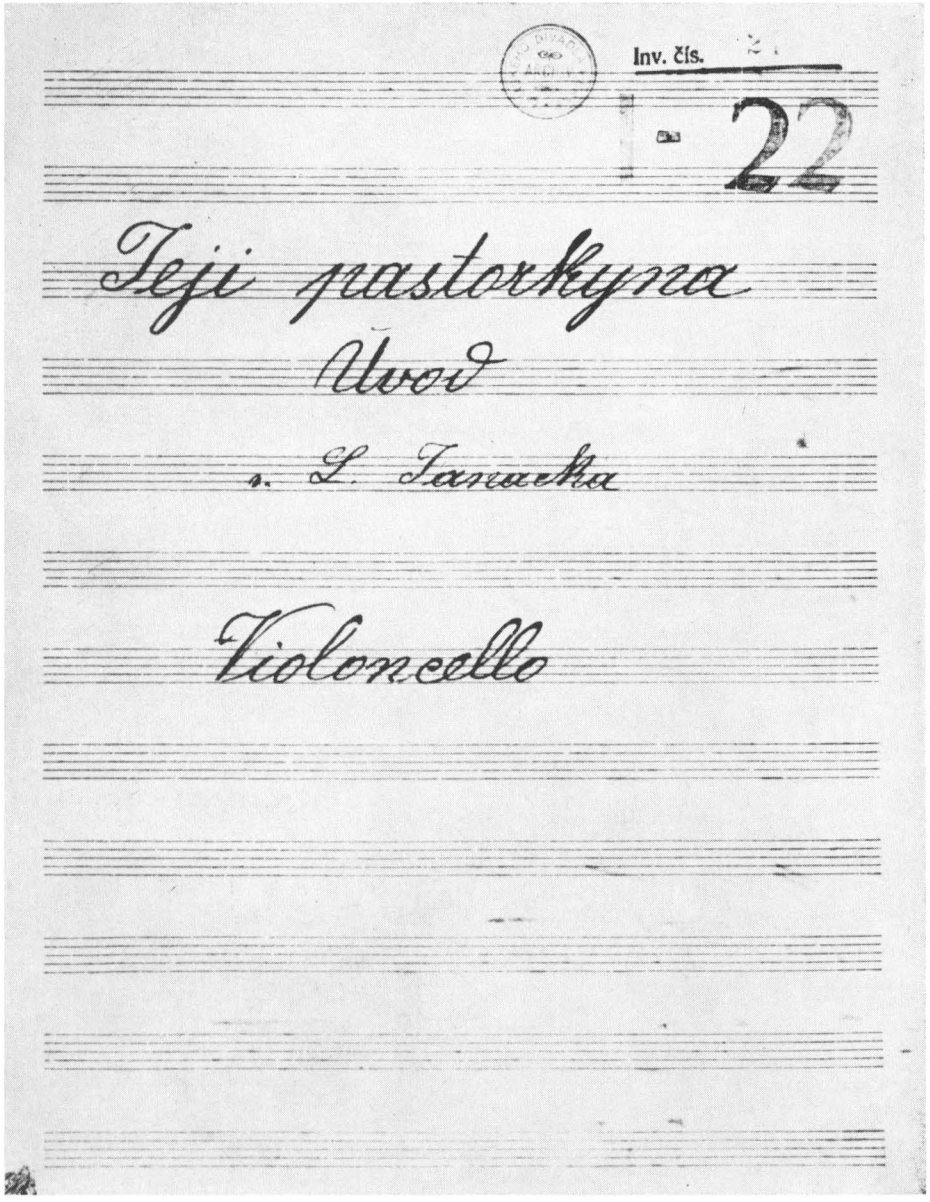
BILDERBEILAGEN

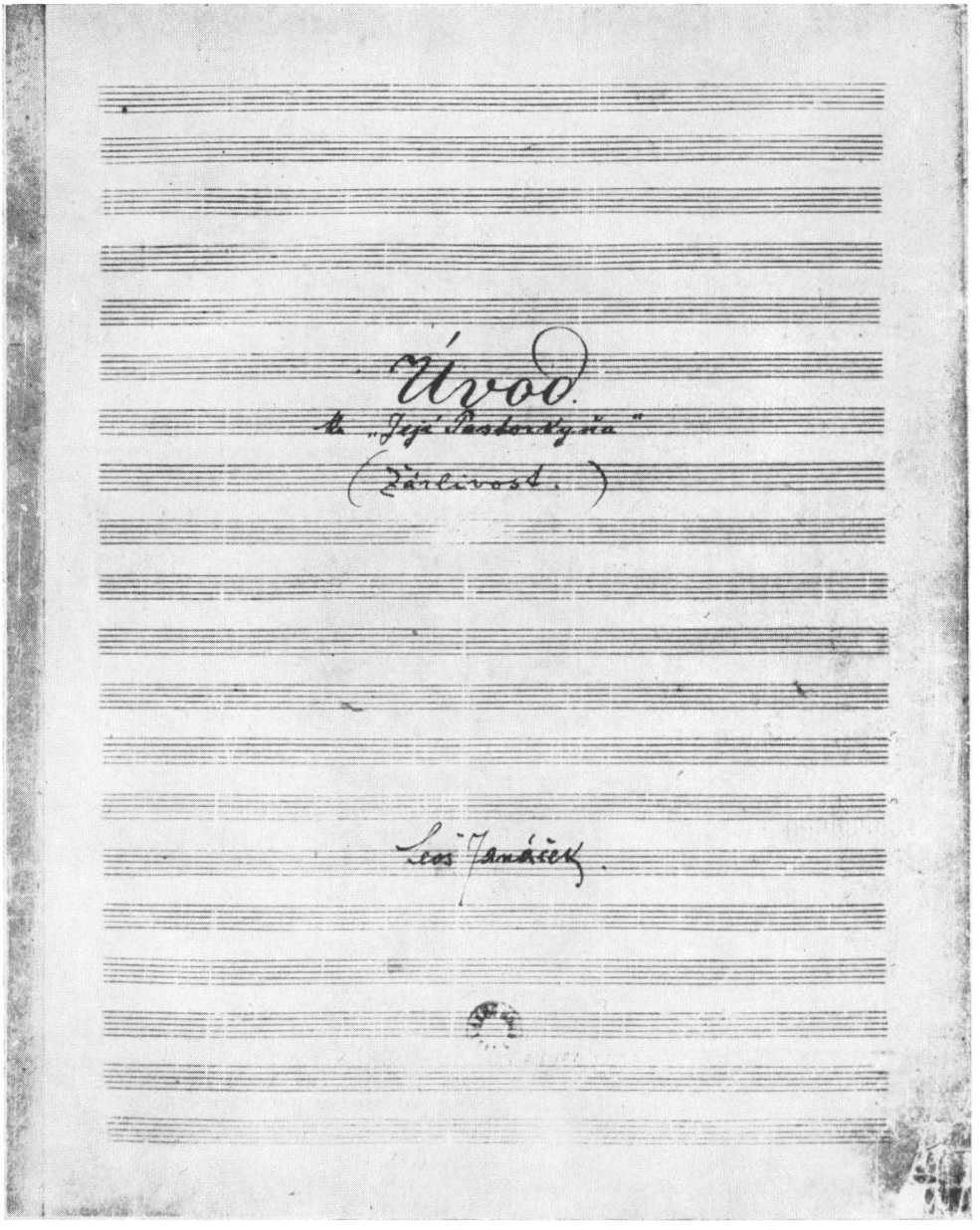
1. Titelseite von Janáčeks Männerchor Der Eifersüchtige

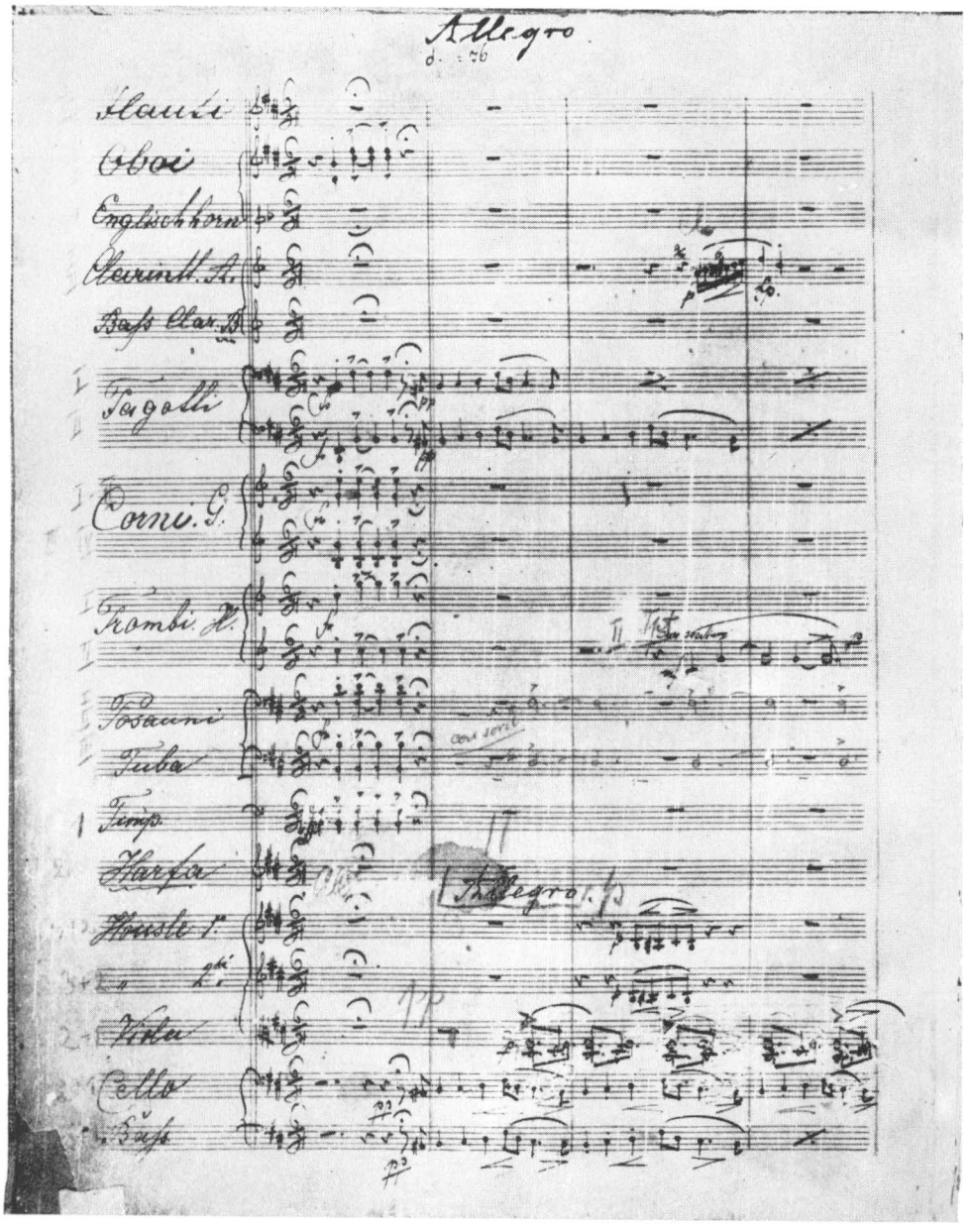
2. Letzte Seite von Janáčeks Manuskript des Männerchors Der Eifersüchtige (mit dem Datum 14. 5. 1888)

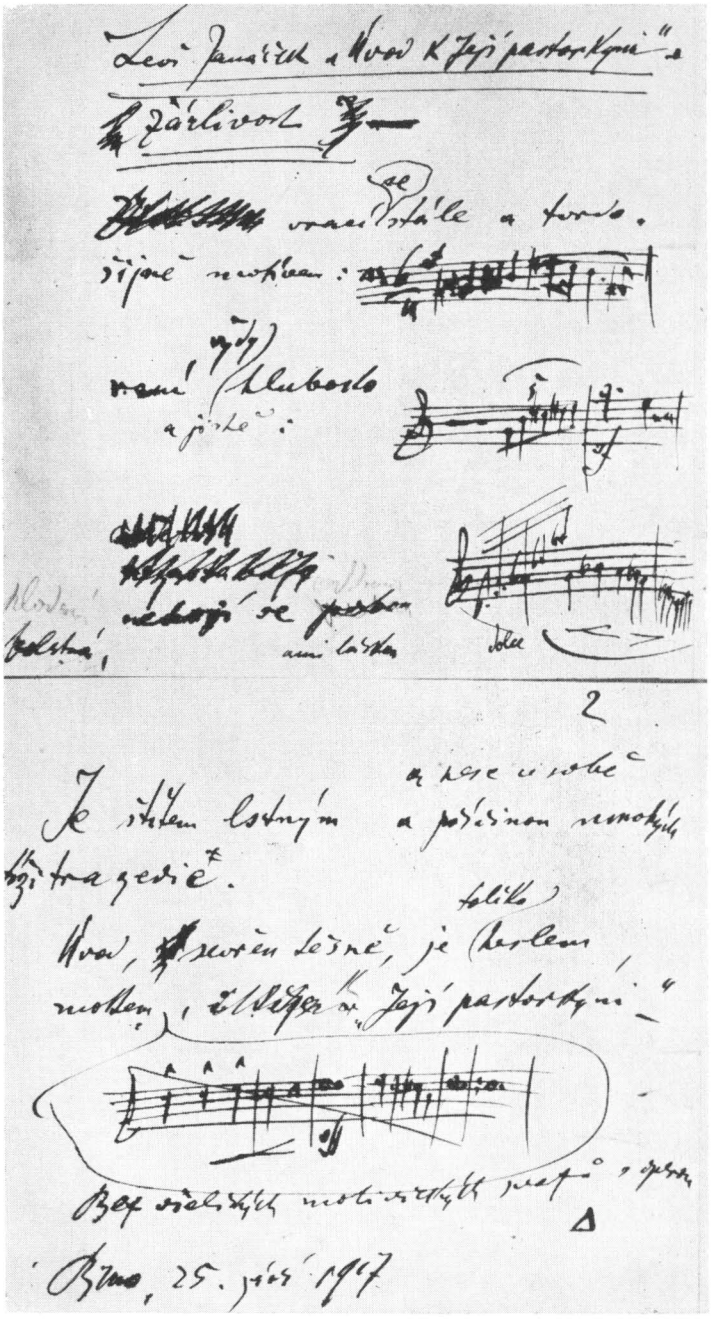
3. Titelblatt von Janáčeks Einleitung (Einleitung zu Jenůfa-Eifersucht) auf der Abschrift der Violoncello-Stimme aus dem Jahre 1904

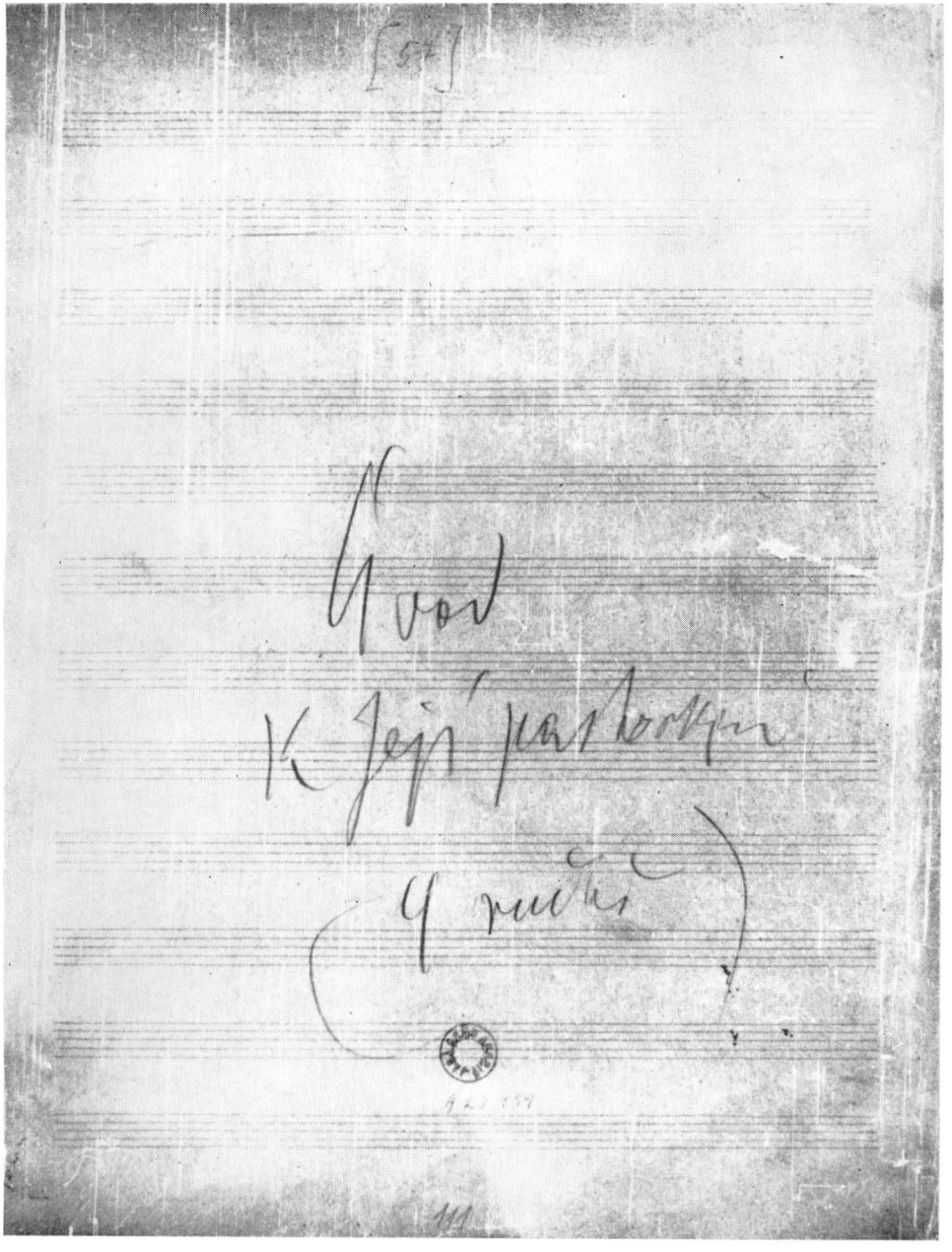
4. Titelblatt von Janáčeks Einleitung zu Jenůfa-Eifersucht
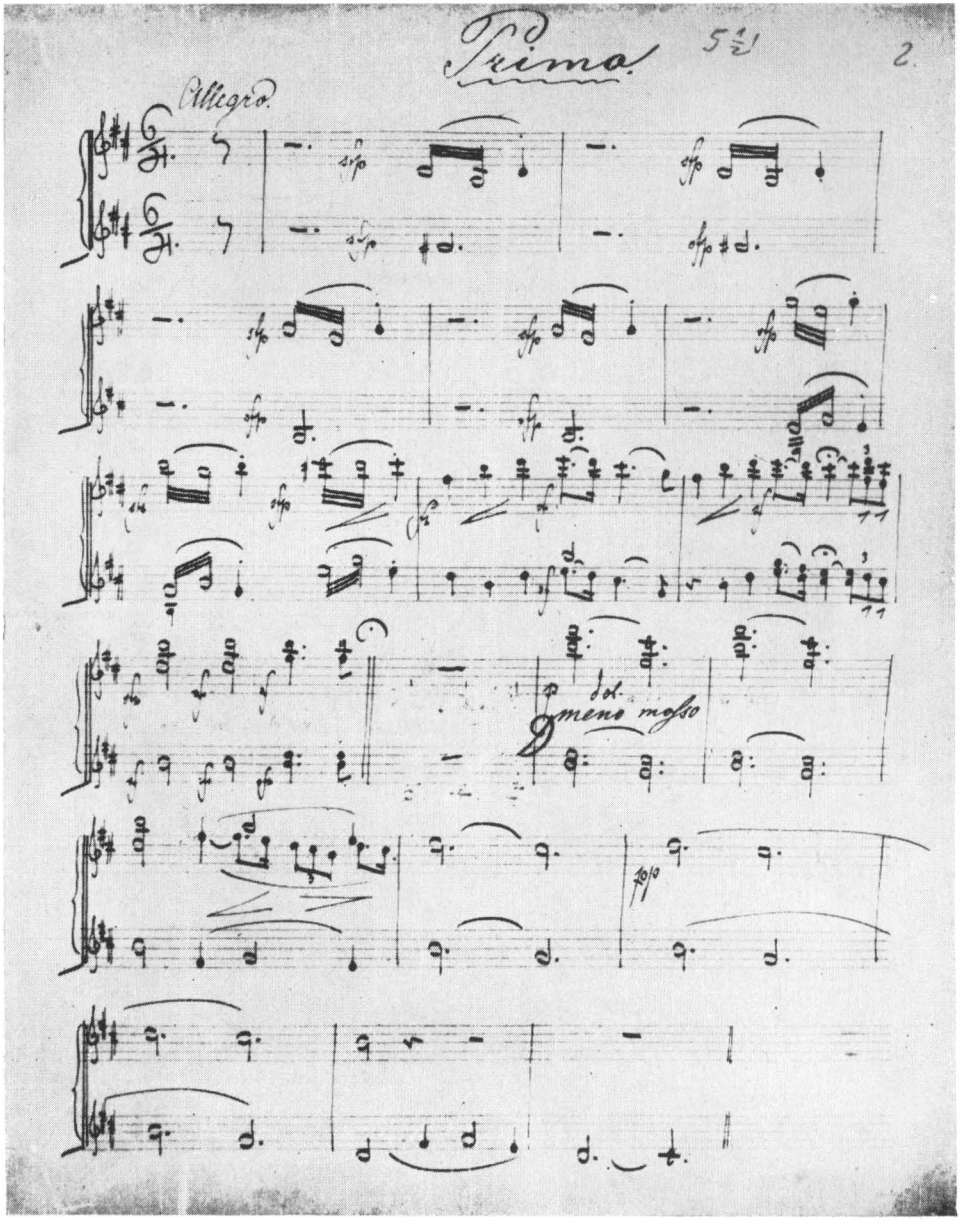

5. Erste Notenseite von Janáčeks Partitur der Einleitung zu Jenůfa-Eifersucht
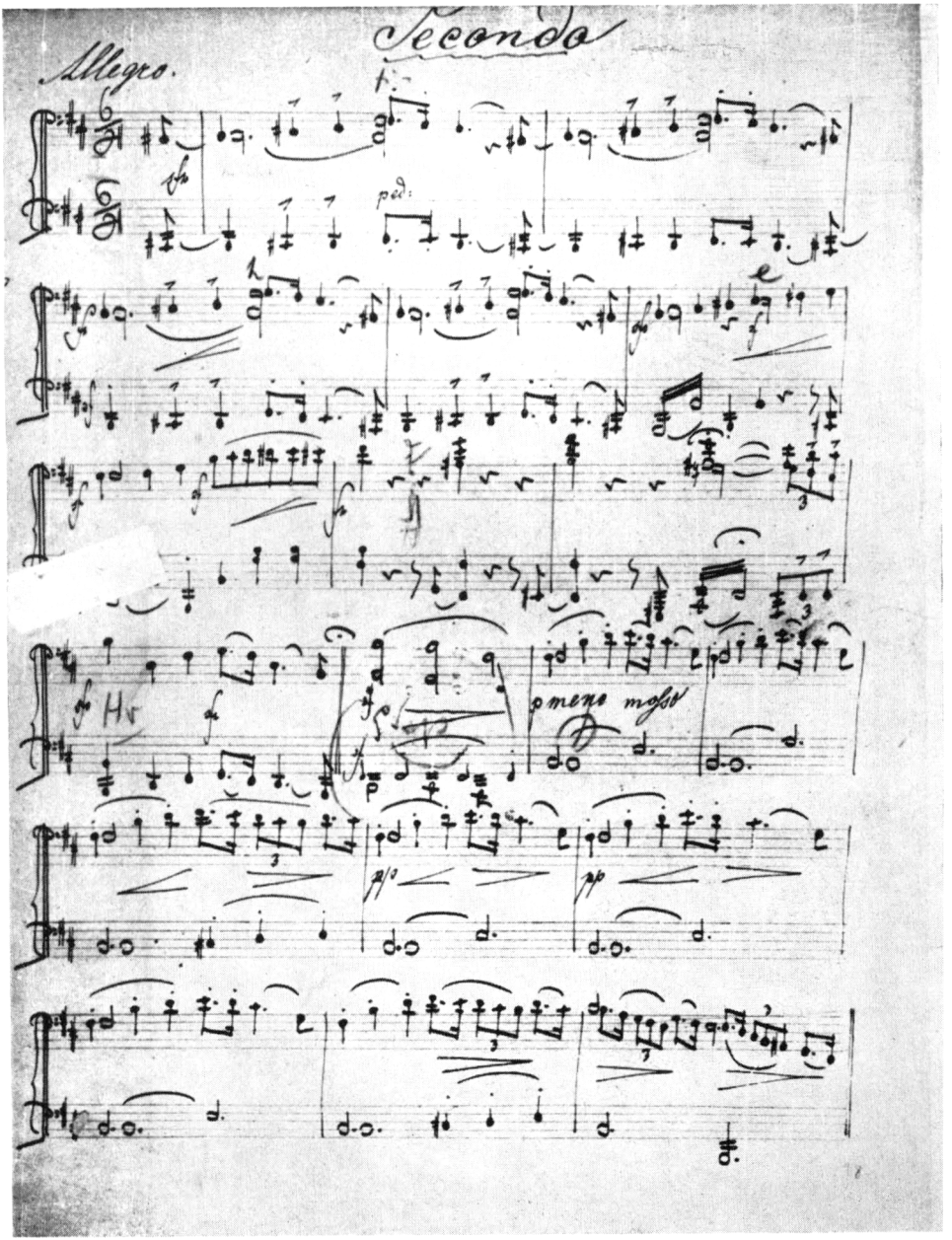

6. Janáčeks Handschrift des Programms der Einleitung zu Jenůfa-Eifersucht vom 25. September 1917

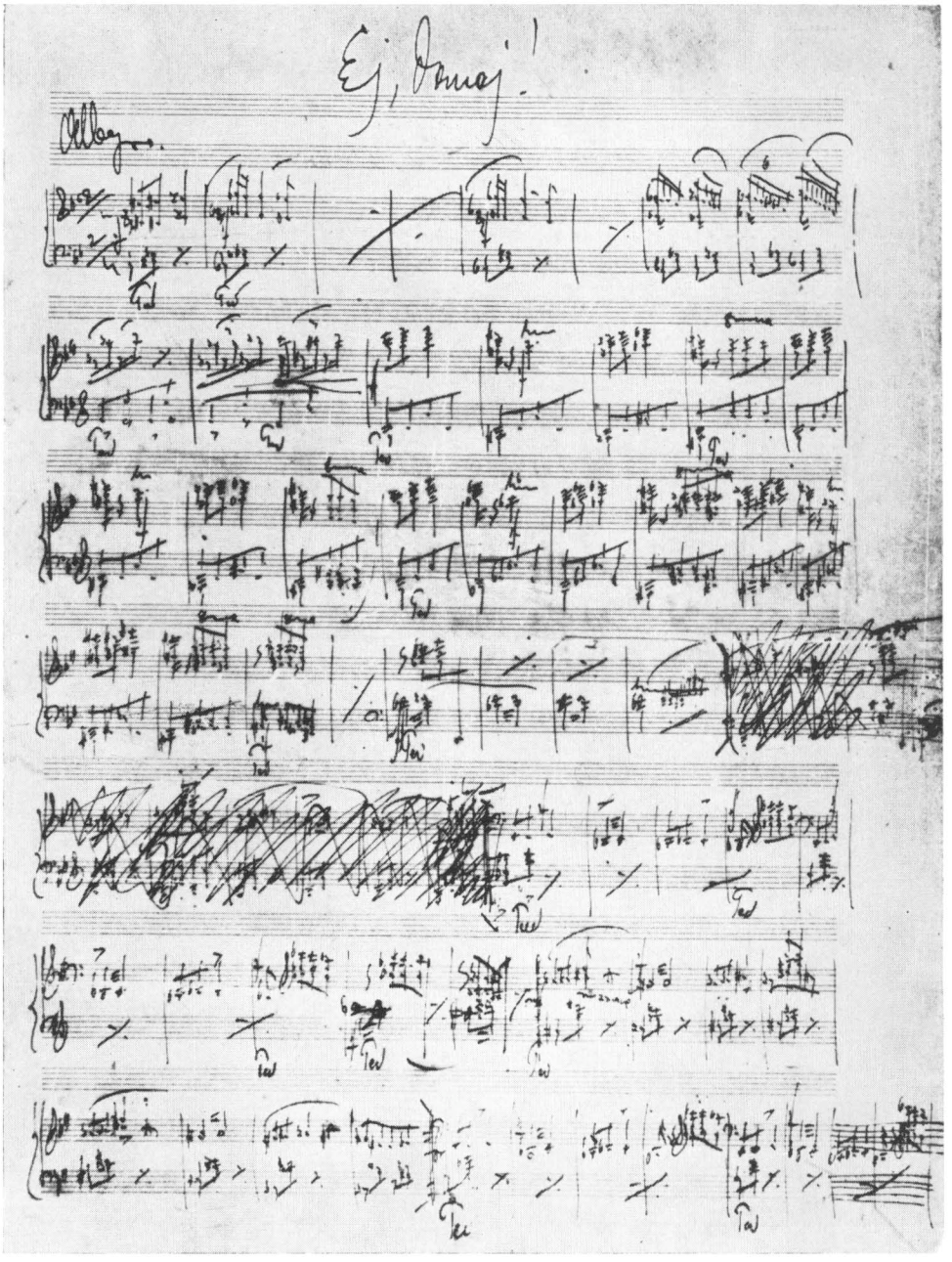
7. Titelblatt von Janáčeks Einleitung zu Jenůfa-Eifersucht für Klavier (vierhändig)

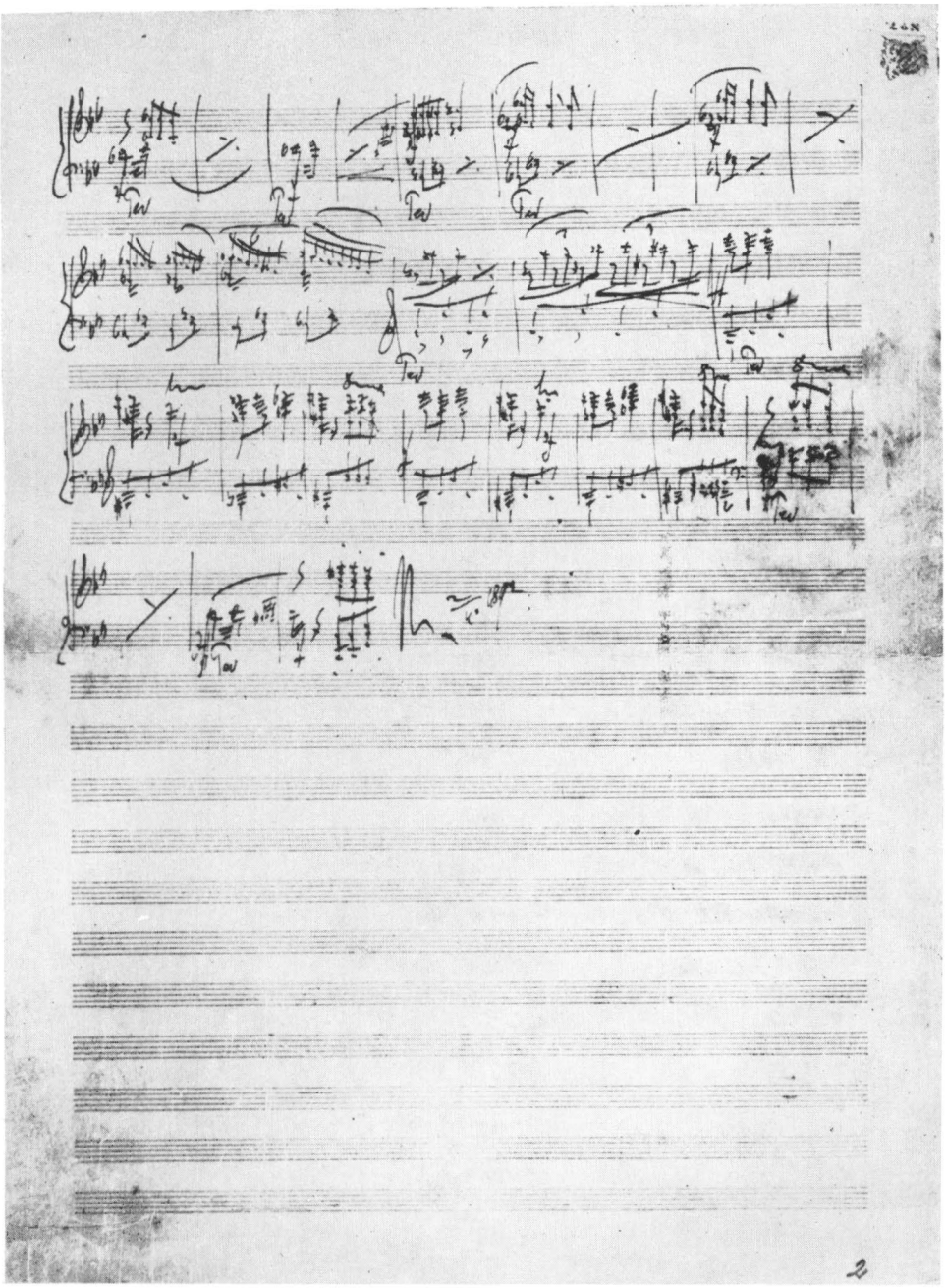
8. Primo aus derselben Komposition

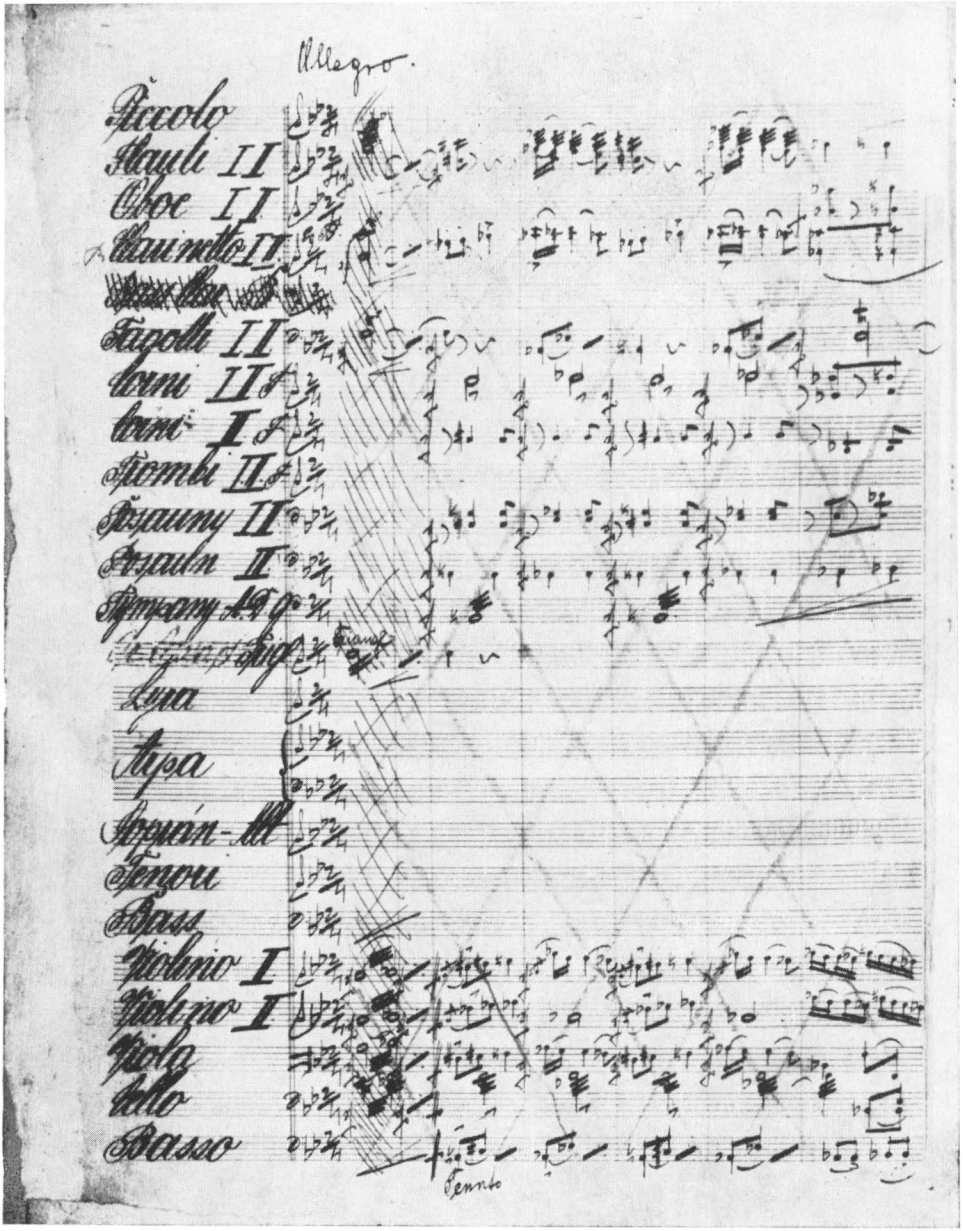
9. Secundo aus derselben Komposition

10. Janáčeks Klavierskizze des Volkstanzes Ej, danaj aus dem Jahre 1892
(Autograph in den Janáček-Sammlungen des Mährischen Museums in Brünn)

11. Janáčeks Klavierskizze des Volkstanzes Ej, danaj aus dem Jahre 1892
(Autograph in den Janáček-Sammlungen des Mährischen Museums in Brünn)

12. Erste Seite der Partiturabschrift von Janáčeks gemischtem Chor mit Orchesterbegleitung Zelené sem seła

13. Gabriela Preissová (1862–1946), deren Schauspiel Ihre Ziehtochter L. Janáček zum Libretto seiner Oper Jenůfa umarbeitete

Jenůfa. Laco — duša moja — (překonána) pojď! Věř! teprve mne k tobě dovedla láska — ne taková — co očima mne k Števovi pontala, ale ta větší, pro celý život, co sám Pánbůh je s ní spokojen. Co jen to všecko ještě přetrváme, stanu se tvojí věrnou ženou a až půjdu věřit mezi lidi a bar k tomu soudu, tvoje ruka musí moji vést. Tu budu vědět k posile: Já nejsem bídná — můj muž stojí při mně!

Opona spadne.

11/II 1895

1/XI 1902

Kroj možno použiti slovenský, avšak též obyčejný venkovský.

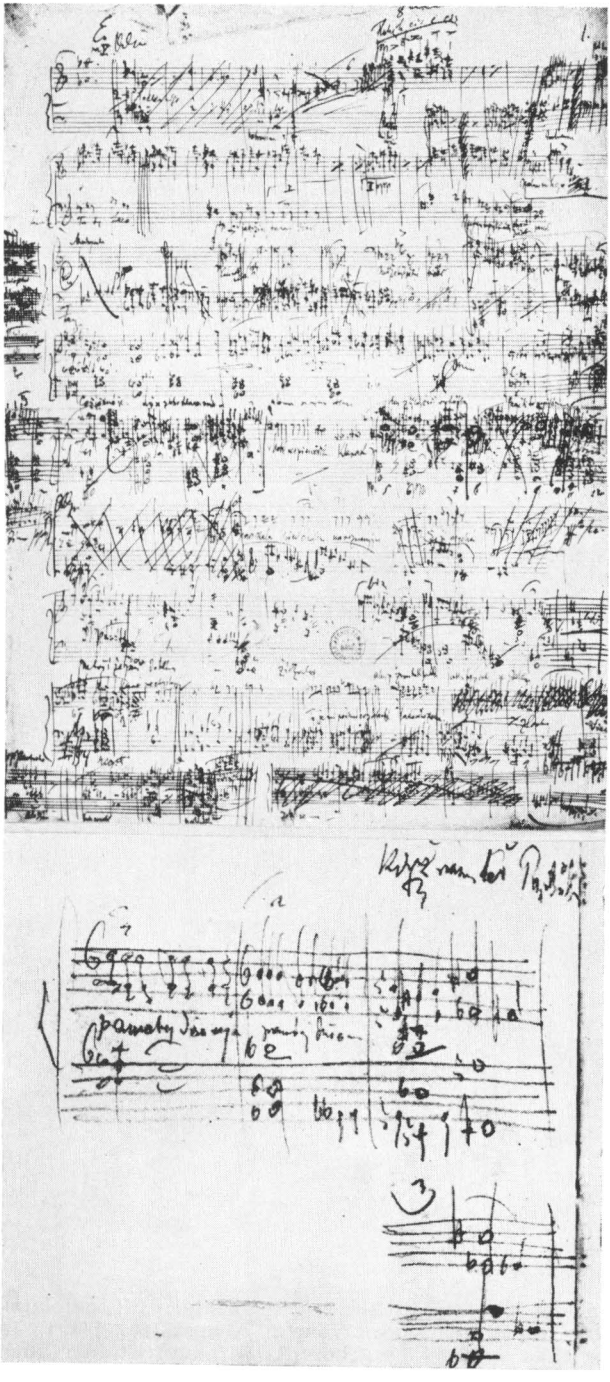
Úvod dokd. 31/XII 1894

18/3 1903

Celý týden hrozně trochu mrzelo. Něco jápasu snaží ubohé oboje.

Ukončeno.

14. Letzte Seite des Dramas von Gabriela Preissová mit Janáčeks Daten und Notizen

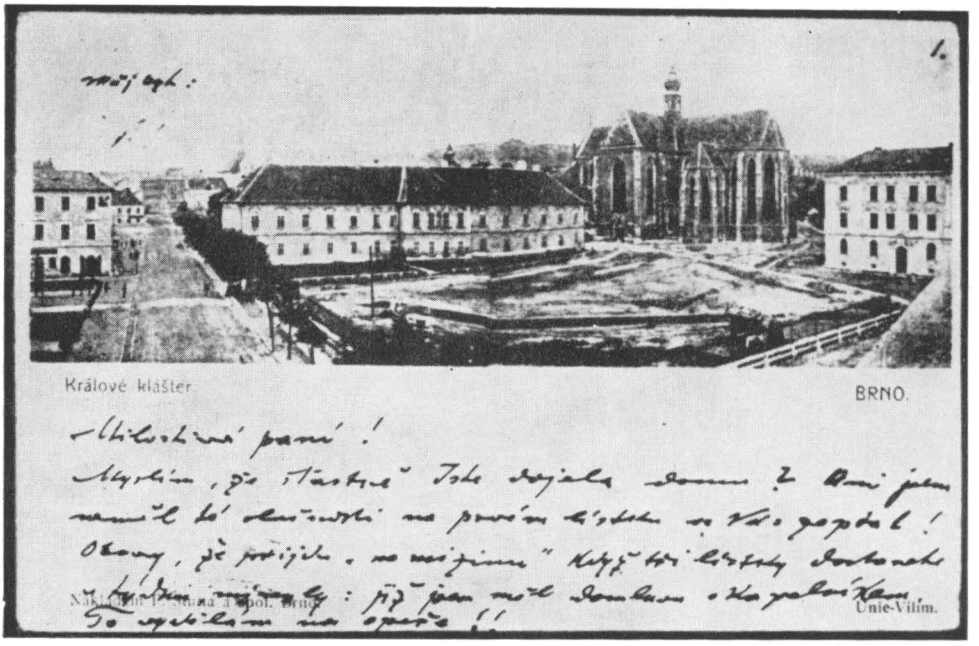
15. Die aufbewahrten Skizzen von Janáčeks Oper Jenůfa (Autographe in den Janáček-Sammlungen des Mährischen Museums in Brünn)

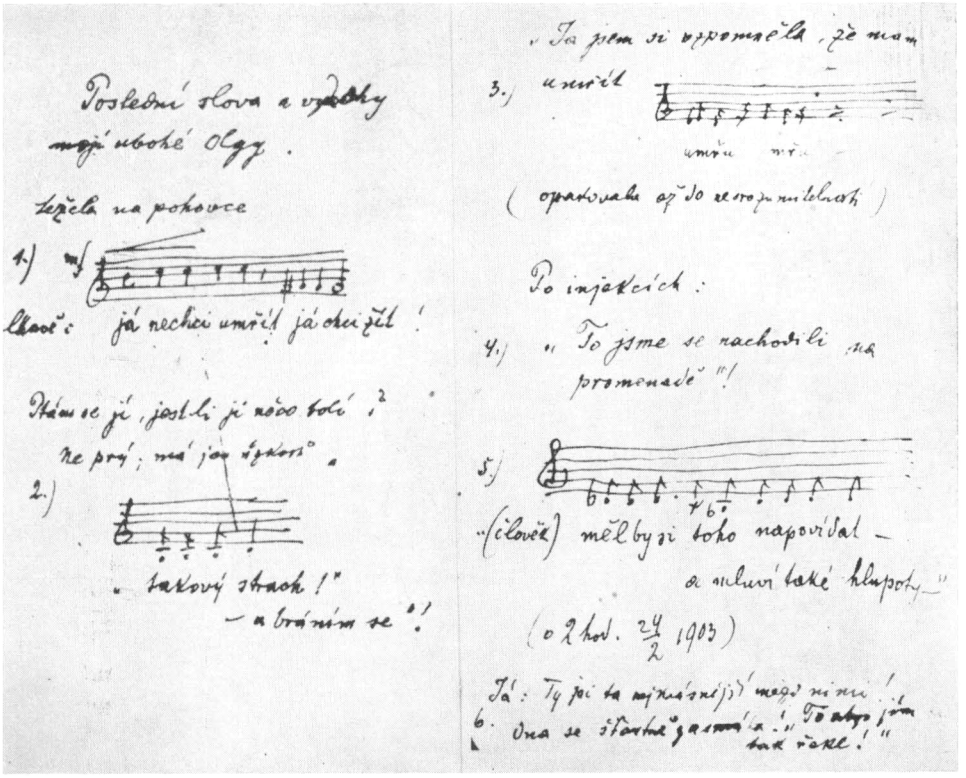
16. Das Haus auf dem Klosterplatz Nr. 1 (dem heutigen Mendelplatz), wo L. Janáček mit seiner Familie im zweiten Stock vom 2. August 1882 bis 1. Juli 1910 wohnte. Janáčeks Tochter Olga wurde hier geboren (1882) und ist hier auch im Jahre 1903 gestorben. Ebenso der Sohn Vladimír (1888–1890). In diesem Hause schuf Janáček seine Oper Jenůfa (1894–1903)

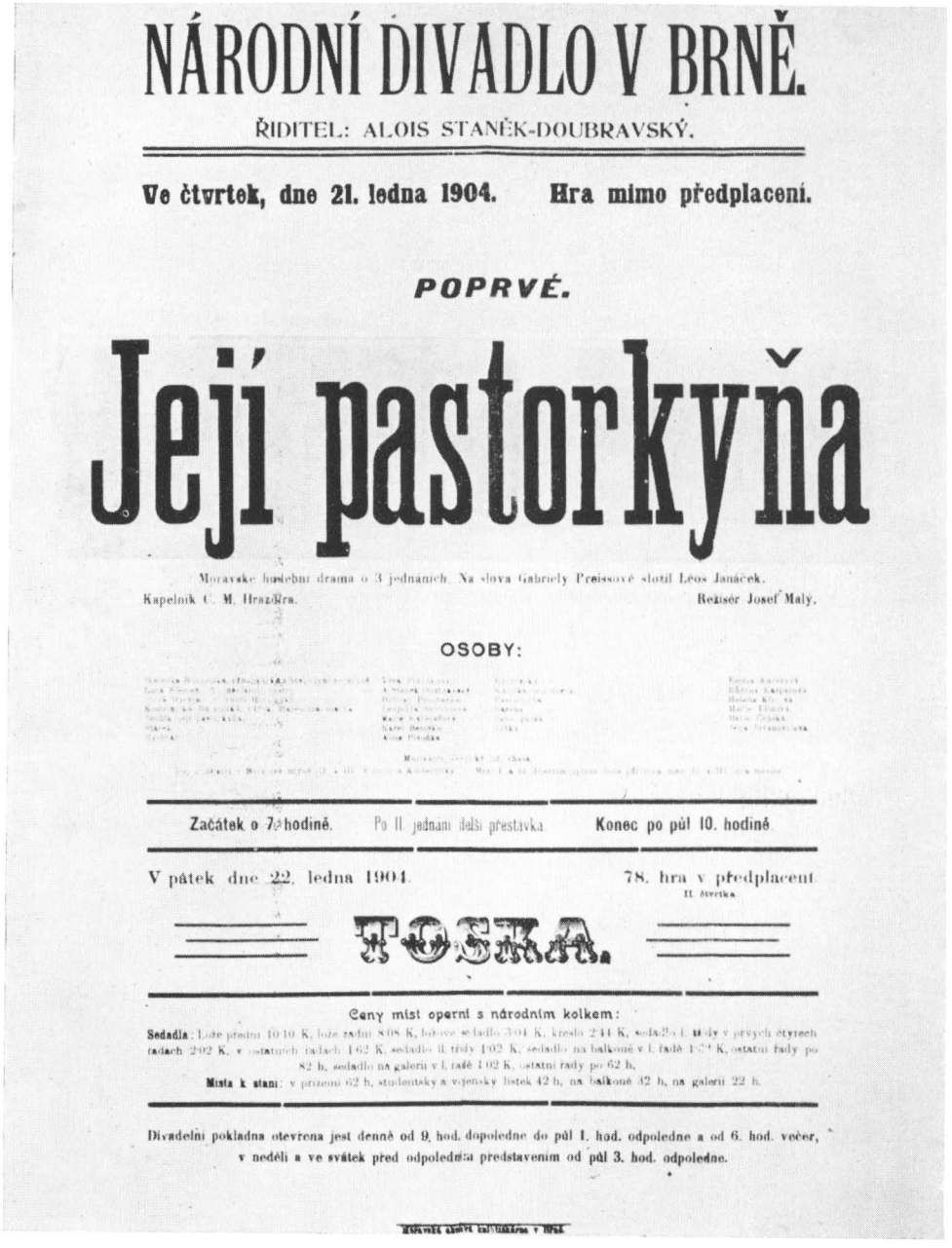
17. Olga Janáčková (1882—1903)

18. Augustinerkloster und Kirche in Alt-Brünn (rechts); links am Rand das zweistöckige Haus, wo Janáček mit seiner Familie wohnte und Jenůfa komponierte

19. Sprechmelodien, die Janáček vor dem Tode seiner Tochter Olga notierte, mit der Überschrift: Die letzten Worte und Seufzer meiner unglücklichen Olga

NÁRODNÍ DIVADLO V BRNĚ.

ŘIDITEL: ALOIS STANĚK-DOUBRAVSKÝ.

Ve čtvrtek, dne 21. ledna 1904. **Hra mimo předplacení.**

POPRVÉ.

Její pastorkyňa

Moravské hudební drama o 3 jednáních. Na slova Gabriely Preissové složil Leoš Janáček.

Kapelník C. M. Hrazdira. Režisér Josef Malý.

OSOBY:

Začátek o 7. hodině. Po II. jednání delší přestávka. Konec po půl 10. hodině.

V pátek dne 22. ledna 1904. 78. hra v předplacení. II. čtvrtka.

TOSKA.

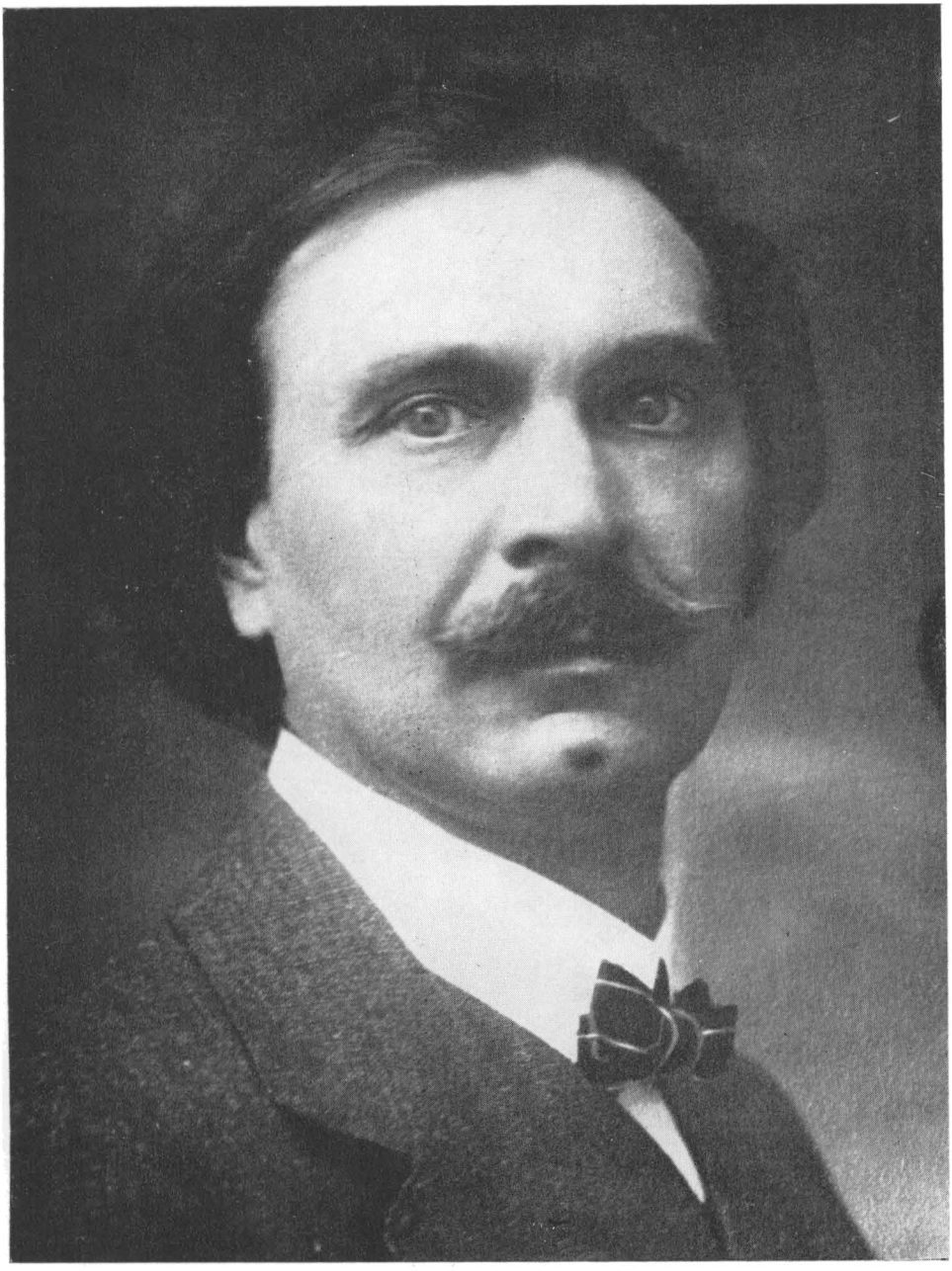
Ceny míst operní s národním kolkem:

Sedadla: Lože přední 10·10 K, lože zadní 8·08 K, bžunové sedadlo 3·04 K, křesla 2·44 K, sedadla I. řady v prvých čtyřech řadách 2·02 K, v ostatních řadách 1·62 K, sedadla II. třídy 1·02 K, sedadla na balkoně v I. řadě 1·21 K, ostatní řady po 82 h, sedadla na galerii v I. řadě 1·02 K, ostatní řady po 62 h,

Místa k stání: v přízemí 62 h, studentský a vojenský lístek 42 h, na balkoně 42 h, na galerii 22 h.

Divadelní pokladna otevřena jest denně od 9. hod. dopoledne do půl 1. hod. odpoledne a od 6. hod. večer, v neděli a ve svátek před odpoledním představením od půl 3. hod. odpoledne.

20. Das erste Plakat der Erstaufführung von Janáčeks Oper Jenůfa in Brünn am 21. Jänner 1904
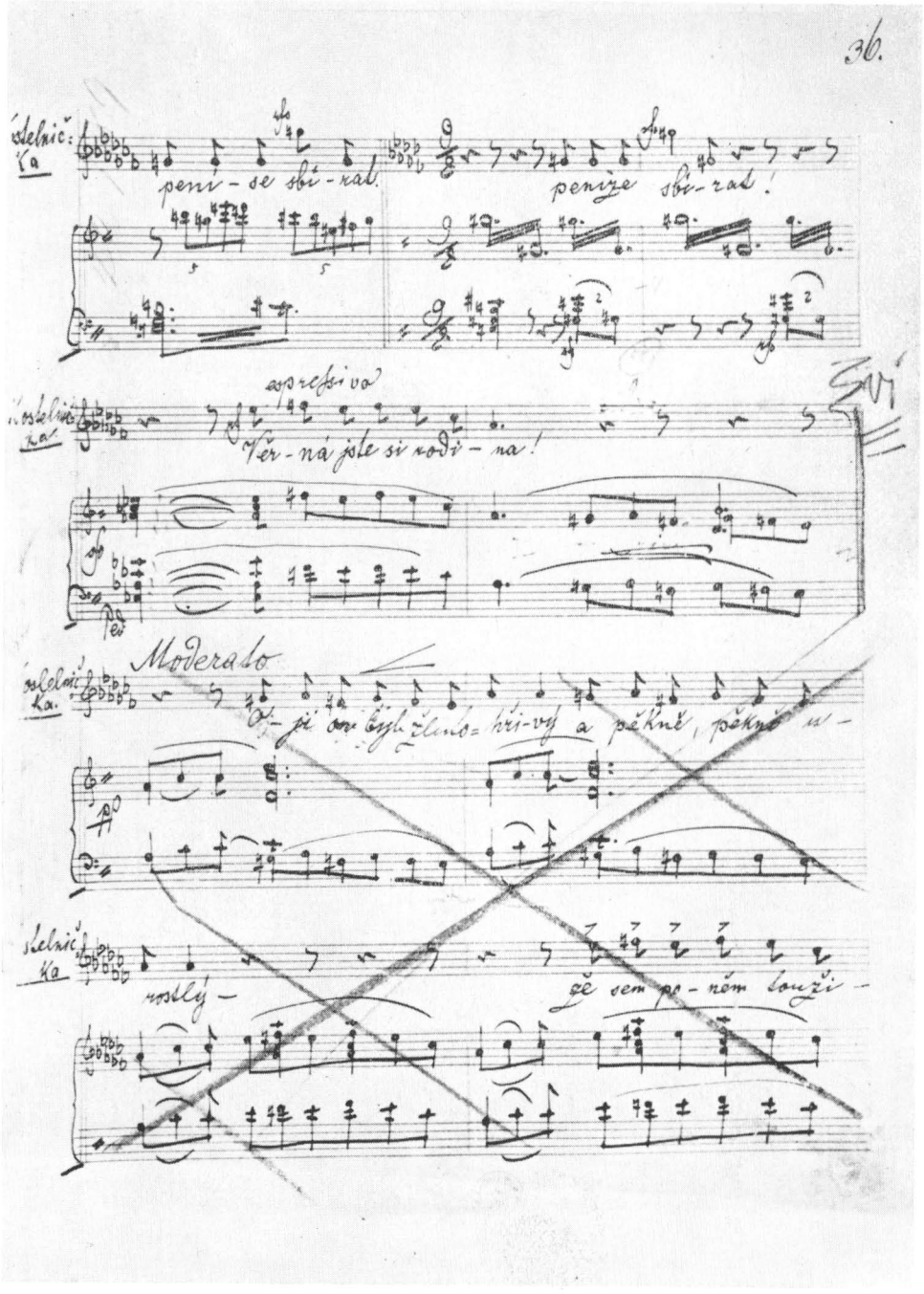

21. Cyril Methoděj Hrazdira (1868–1926), der erste Dirigent der Oper Jenůfa (21. Jänner 1904 in Brünn)
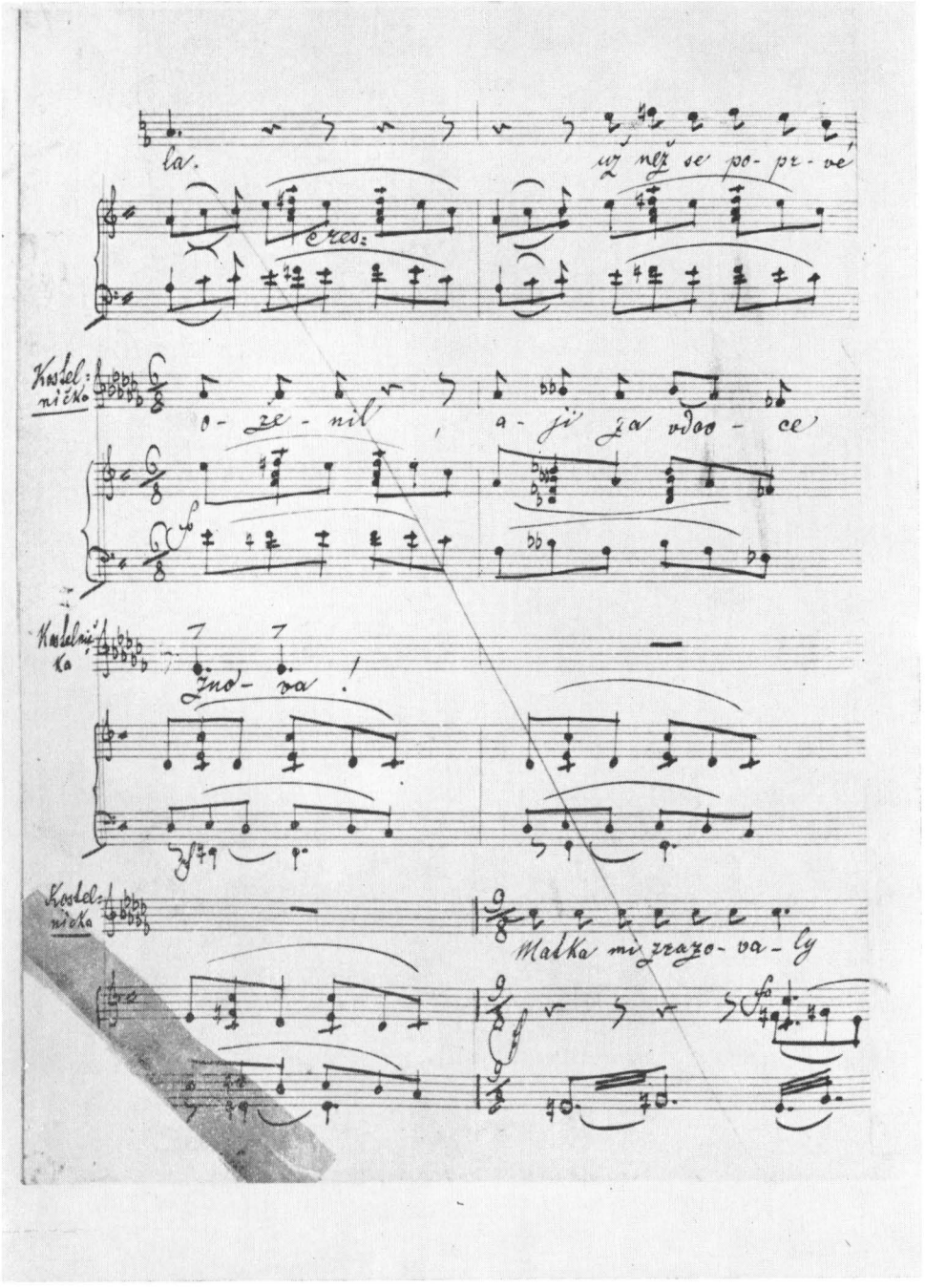

22. Leopolda Hanusová-Svobodová (1875—1941), die erste Küsterin in der Oper Jenůfa am 21. Jänner 1904 in Brünn

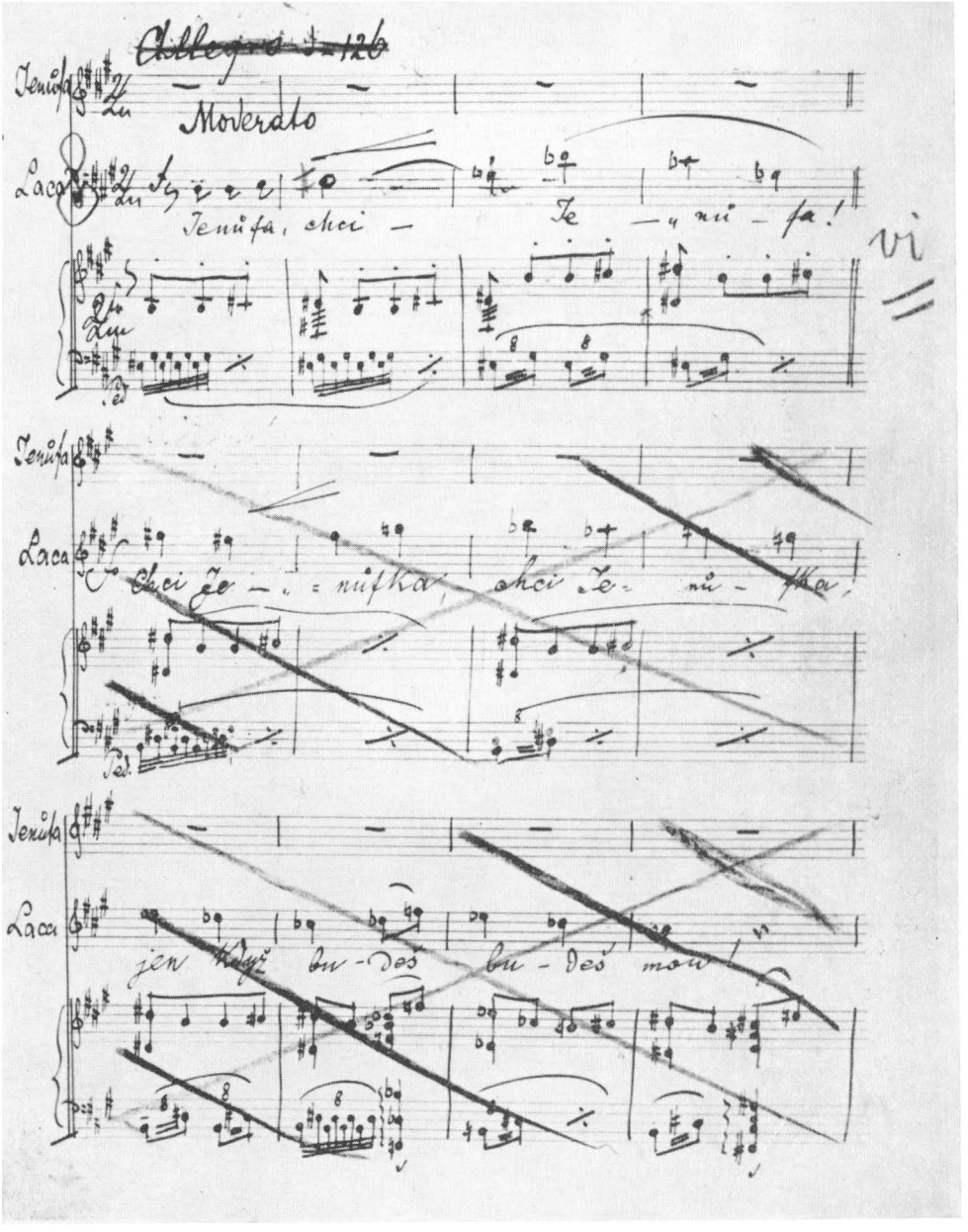
23. Das einstige Nationaltheater in Brünn (das alte Theater in der Eichhornstraße), wo Janáčeks Jenůfa zum erstenmal aufgeführt wurde
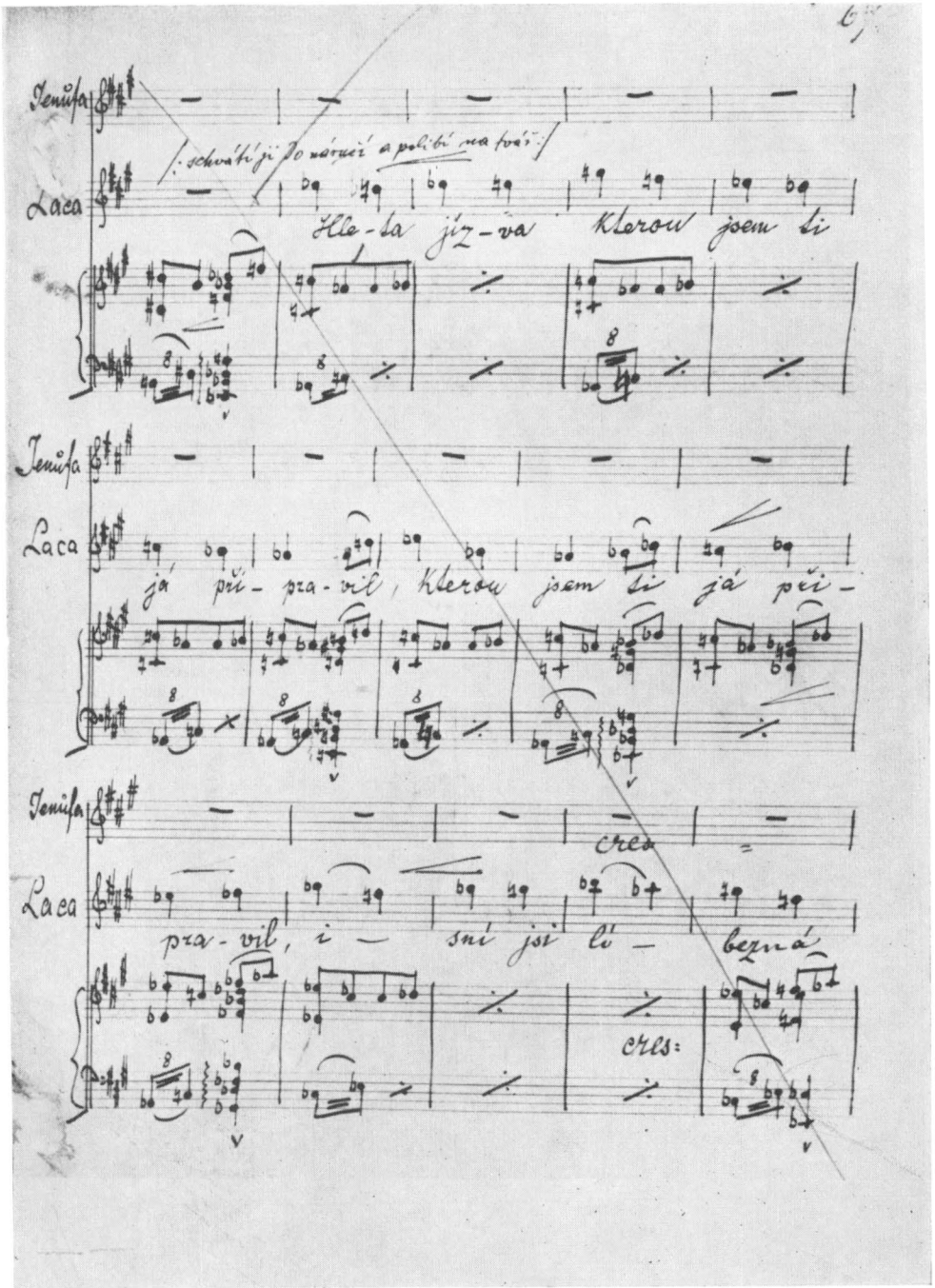

24. Gesang der Küsterin aus der Jenůfa-Urfassung (1. Akt: Auch er hatte goldenes Haar)

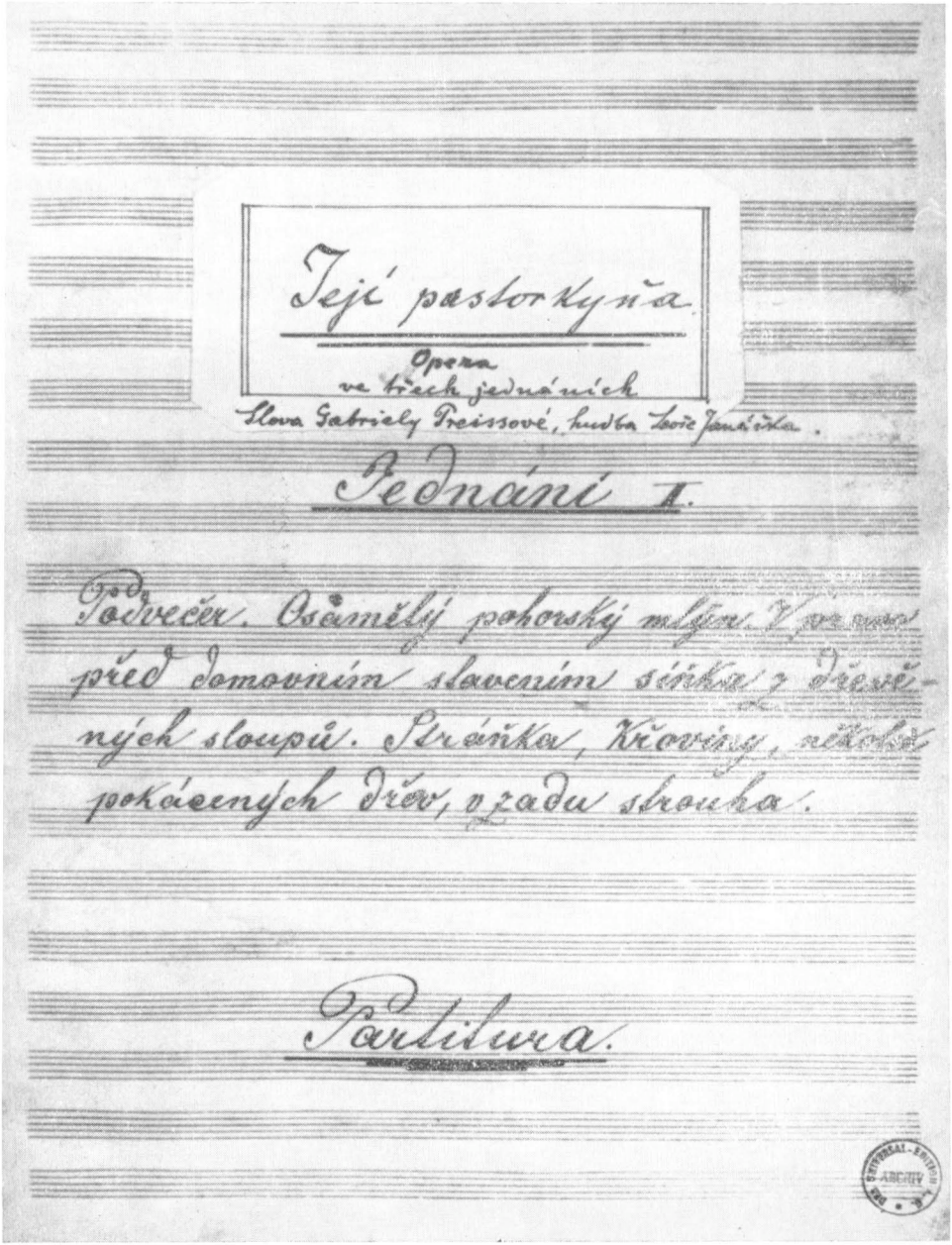
25. Fortsetzung desselben Gesanges

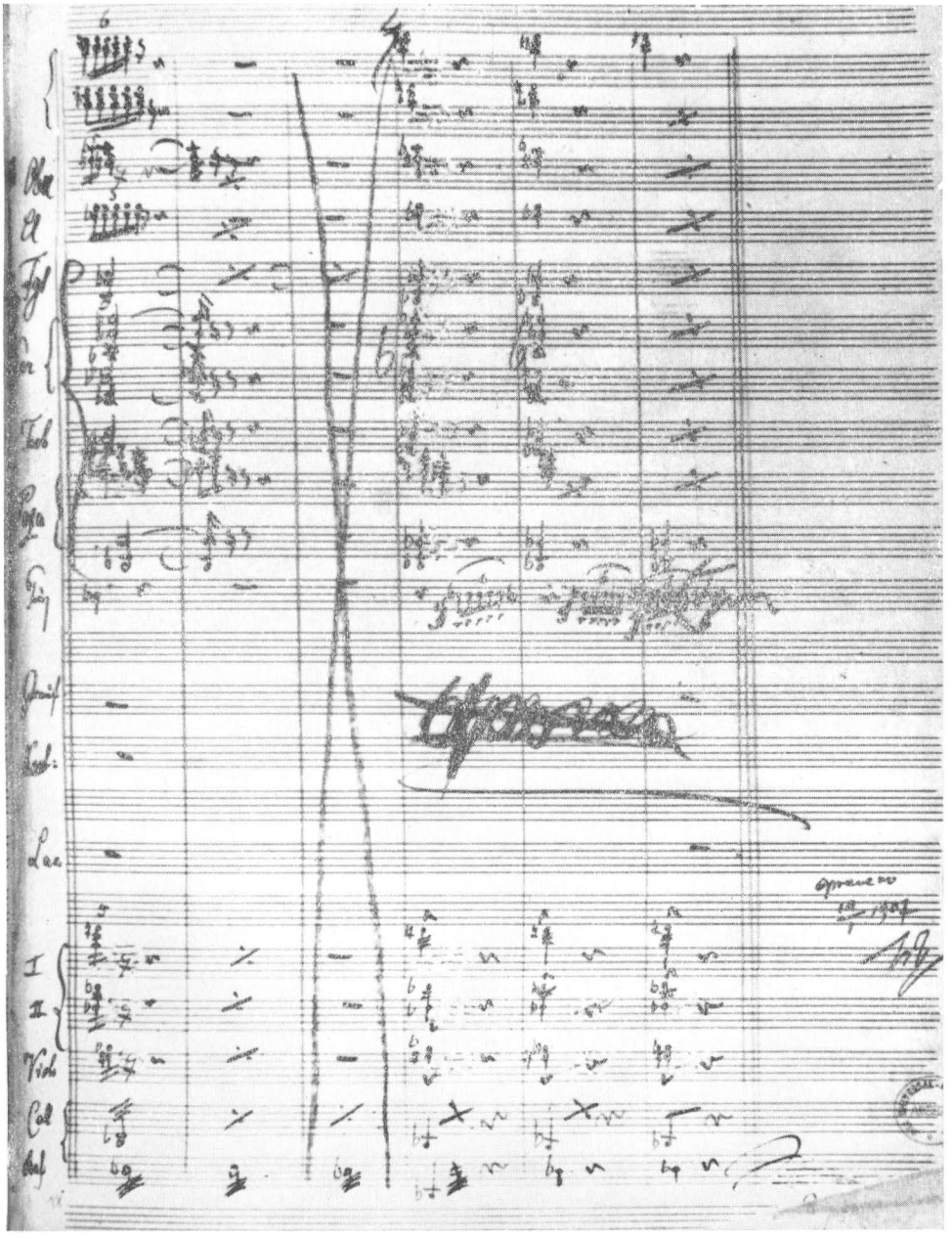
26. Gesang Lacas aus der Jenůfa-Urfassung (2. Akt)

27. Fortsetzung desselben Gesanges

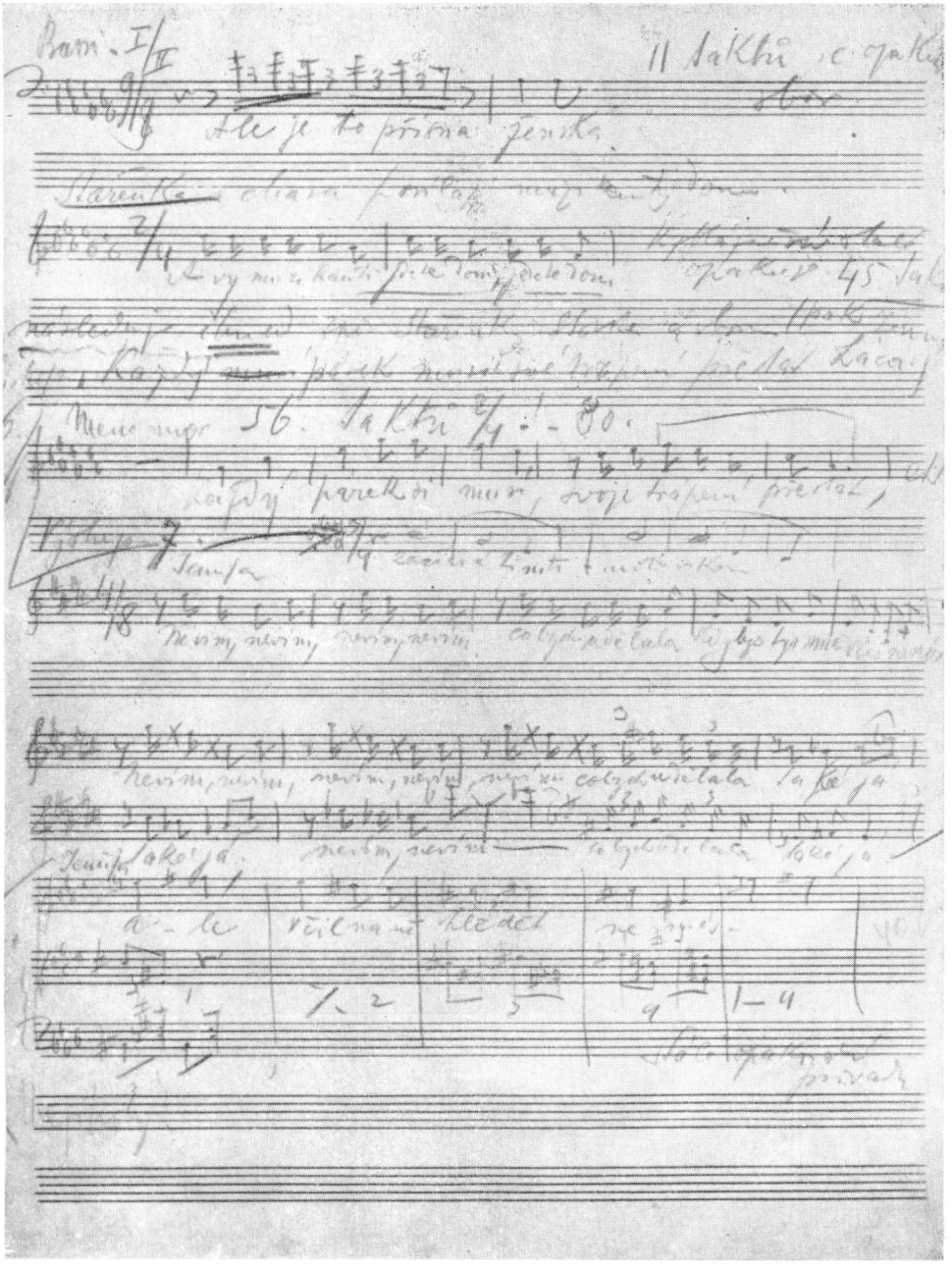
28. Titelblatt der autorisierten Abschrift von Janáčeks Jenůfa-Partitur (Archiv der Universal Edition in Wien)

29. Ende des zweiten Aktes der Oper Jenůfa mit Janáčeks Anmerkung: Opraveno 10. 1. 1907. L. J. — Korrigiert 10. 1. 1907. L. J. (Autorisierte Abschrift der Jenůfa-Partitur im Archiv der Universal Edition in Wien)

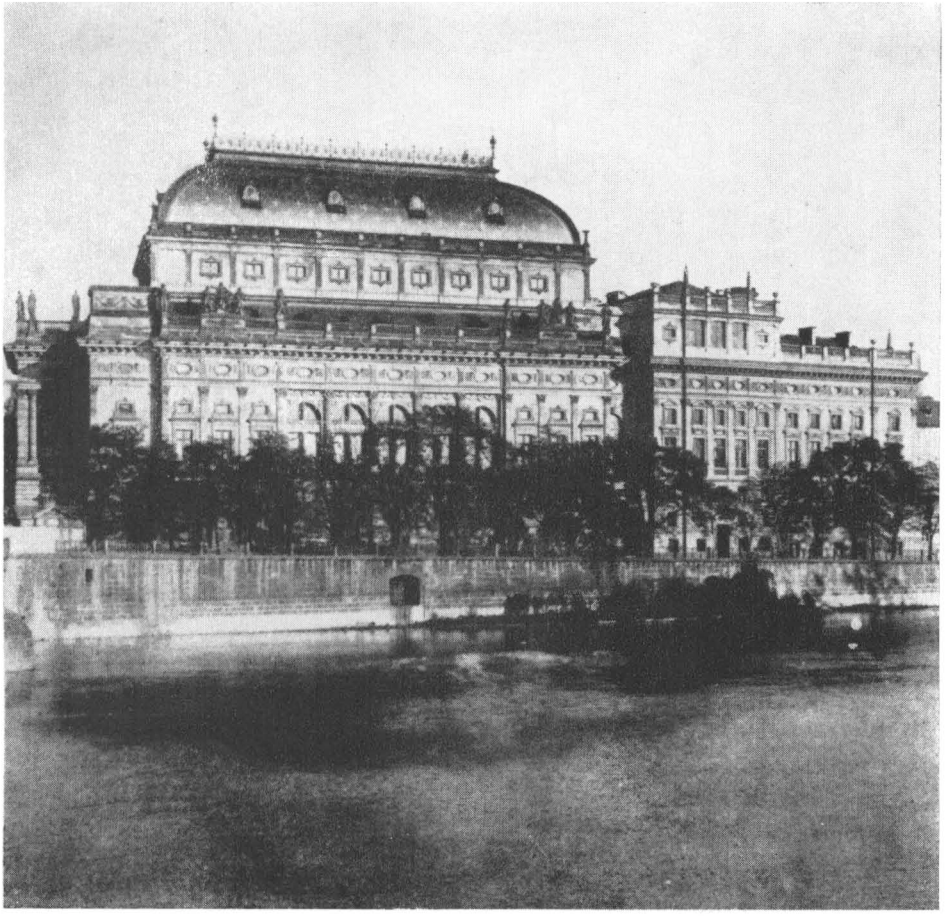
30. Marie Calma-Veselá (1881–1966), tschechische Schriftstellerin und Sängerin

31. Aus der Bleistiftskizze, die Kovařovic zu Janáčeks Jenůfa anlegte (rechts oben die Anmerkung: K zbláznění stále opakuje — Irrsinnig zahlreiche Wiederholungen)

32. Gabriela Horvátová (1877–1967) als Küsterin in Jenůfa 1916 (Prag)

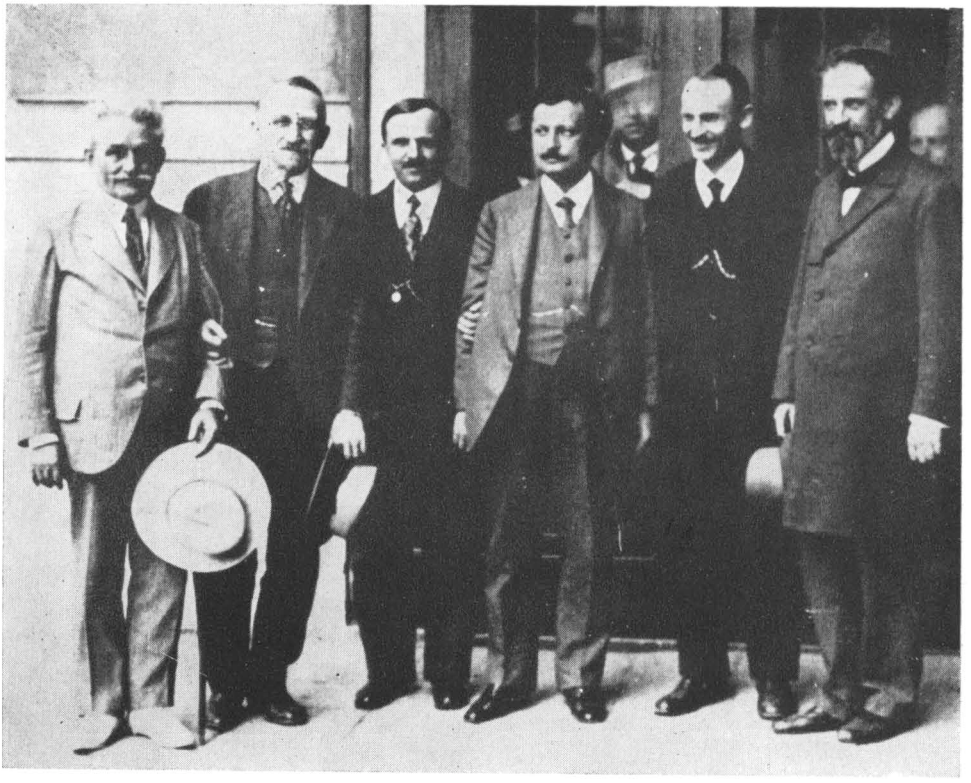
33. Das Nationaltheater in Prag (Lichtbild aus dem Jahre 1899), wo Janáčeks Jenůfa am 26. Mai 1916 aufgeführt wurde

34. Karel Kovařovic (1862—1920), Dirigent der Prager Premiere von Janáčeks Oper Jenůfa (26. 5. 1916)

35. Dr. Max Brod (1884–1968), der auf Josef Suks Anregung die Oper Jenůfa kennenlernte und um das Werk des Meisters große Verdienste erwarb

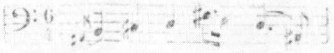
36. Der Besuch des Orchesters des Prager Nationaltheaters in Brünn im Frühjahr 1917. Karel Kovařovic mit seinen Freunden in Brünn. Von links: L. Janáček, K. Kovařovic, F. Svěntý, J. Buchtele, J. Kunc, Fr. Mareš

Ant. Dvořák: Symfonie pro velký orchestr (č. 2, D-moll). Opus 70.

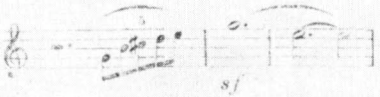
Dvořákova dle vydání druhá symfonie D-moll (op. 70) je v chronologickém postupu vlastně šestou. Složena byla roku 1884 a provedena poprvé řízením skladatelovým dne 22. dubna 1885 v Londýně.

Leoš Janáček: Úvod k „Její pastorkyni". Žárlivost –

– vrací se stále a tvrdošíjně motivem

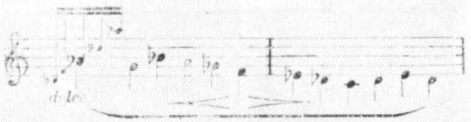

raní vždy hluboko a jistě:

žárlivost hlodavá, bolestná, nehojí se ani oddanou láskou:

Je štítem lstným a nese v sobě tíži tragickou.

Úvod, sevřen těsně, je toliko heslem, mottem k „její pastorkyni", – bez všelikých motivických svazů s operou.

Josef Suk: Scherzo fantastique. Op. 25.

Sukovo „Scherzo fantastique" náleží k malému počtu českých skladeb orchestrálních, jež proklestily si cestu na cizí knihkupecký trh. Sotva složeno, vydáno bylo firmou Breitkopf & Härtel v Lipsku, čímž otevřely se mu dveře všech koncertních síní starého a nového světa. (Nejhorlivěji zasadil se o ně Felix Weingartner.) Název vysvětluje zde vše. Je to groteskní rej davu v masky zahalcného a s nimi své vlastní „já" si zaměňujícího. Neschází ani Mefistofeles, zpívající divnou diabolickou serenadu. V komplikovaných rhytmech a rozpustilých harmoniích posmívá se druh druhu . . . . . Scherzo ironico . . . . .

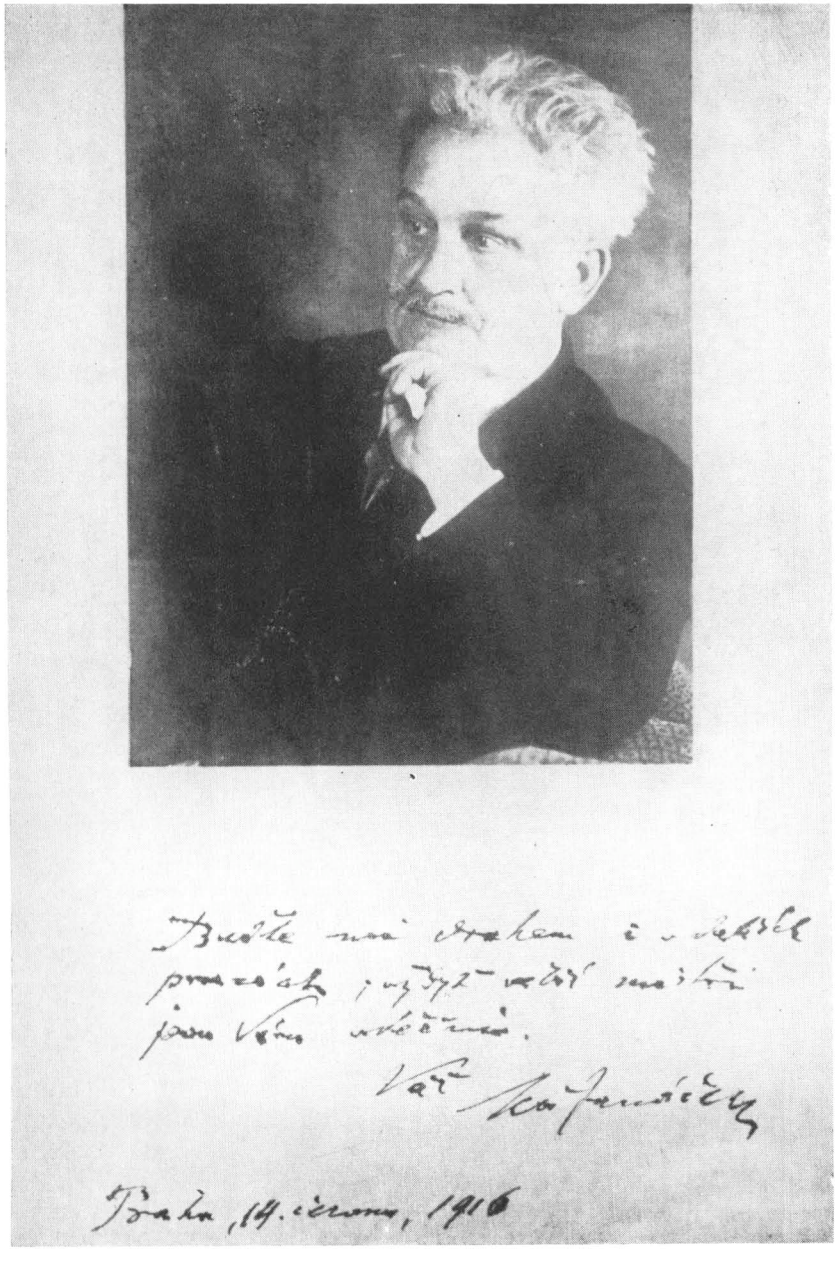
Bedřich Smetana: „Pražský karneval".

Torso „Pražského karnevalu" je posledním rukopisem Bedřicha Smetany. Při prvém provedení (2. března 1884 řízením Morice Angera) již bylo cítiti, že velký mistr v duševním obestření nebyl s to, aby byl zde udržel kontinutu myšlenek. Přátelé Smetanovi vzpírali se vždy, aby podruhé veřejně bylo provedeno těchto 126 taktů, jež nemohou míti v tvorbě mistrově přirozeně hlubšího významu leč toho, jaký pieta přikládá labutímu zpěvu. Ke koncertnímu přednesu způsobilým učiněn byl tento fragment teprve přepracováním Kovařovicovým, (roku 1907) namnoze dosti radikálním. Kovařovic málo měnil na smyčcové části, ale z chromatické figurace její vyvodil harmonickou kostru

37. Dritte Seite des Programms mit der kurzen Analyse der Einleitung zu Jenůfa-Eifersucht von L. Janáček (Konzert des Orchesters des Prager Nationaltheaters 13. 10. 1917 in Brünn)

38. Janáčeks Arbeitszimmer im Gartenhaus hinter der alten Organistenschule

39. Leoš Janáček in der Zeit der Erstaufführung der Oper Jenůfa im Nationaltheater in Prag (Aus dem Privateigentum von Dr. Josef Kovařovic, dem Sohn des Dirigenten). Der Text unter der Photographie: Buďte mi druhem i v dalších pracích; vždyť větší mistři jsou Vám vděčni. Váš Leoš Janáček. Praha 14. června 1916 — Mögen Sie auch der Gefährte meiner weiteren Arbeiten sein; größere Meister sind Ihnen ja zu Dank verpflichtet. Ihr Leoš Janáček. Prag, 14. Juni 1916)

KRÁL. ČESKÉ ZEMSKÉ DIVADLO V PRAZE.
NÁRODNÍ DIVADLO.

V pátek dne 26. května 1916. Mimo předplacení.

Poprvé:

JEJÍ PASTORKYŇA

Opera o třech dějstvích, s textem moravského dramatu od Gabriely Preissové. Složil Leoš Janáček.

Dirigent Karel Kovařovic. Režisér Robert Polák.

Stařenka Buryjovka, výminkářka a hospodyně ve mlýně	Věra Pivoňková
Laca Klemeň } nevlastní bratři,	Theodor Schütz
Števa Buryja } vnuci Buryjovky	Antonín Lebeda
Kostelnička Buryjovka, vdova, stařenčina snacha	Gabriela Horvatová
Jenůfa, její pastorkyňa	Kamila Ungrova
Stárek	Vilém Zítek
Rychtář	Arnold Flögl
Rychtářka	Marie Rejholcová
Karolka, jejich dcera	Marie Šlechtova
Pastuchyňa	Marie Rysková
Barena, služka ze mlýna	Emma Miřiovská
Jano, pasák	Marie Crhová
Tetka	Julie Vildová
Hlas za scénou	Hynek Lažanský

Muzikanti, vesnický lid.

Děj prvního dějství v Buryjově mlýně, druhého a třetího v jizbě u kostelničky.

Po prvním dějství uplyne půl roku, po druhém dva měsíce.

Po prvním dějství přestávka.

Začátek o 7. hod. Konec po půl 10. hod.

40. Das Programm der Prager Jenůfa-Premiere (26. Mai 1916)

JEJÍ PASTORKYŇA.

Leoš Janáček komponoval svoje dílo na stejnojmenné drama z venkovského života moravského od Gabriely Preissové. Textu neměnil; odíval drama hudebním rouchem tak, jak bylo, seškrtav pouze šíře rozvedené partie, aby docílil rychlejšího dramatického spádu; psal hudbu na prosu.

Komponovati prosu není dnes již nikterak neobvyklo. V roce 1901, kdy „Její pastorkyňa" byla skládána, bylo to arci odvážné novum. Než význam Leoše Janáčka jako průkopníka nespočívá ani tak v tom, že se tohoto experimentu odvážil, nýbrž v tom, proč tak učinil. Došel k tomuto rozhodnutí svou vlastní cestou, a to s logickou nutností, takže jinak vlastně psát ani nemohl, chtěl-li dokázati správnost svého nazírání na hudebně dramatickou tvorbu a prokázati životaschopnost svých zásad. A tím právě znamená jeho dílo umělecký čin, přes který hudební dějiny nebudou moci přejíti mlčky.

Jeho názory budou v krátkosti nejlépe objasněny jeho vlastními slovy:

„V době, když byla „Její pastorkyňa" skládána, vpíjel jsem se do nápěvků mluvených slov. Naslouchal jsem řeči mimojdoucích úkradmo, četl jejich výraz tváře, očima těkal po každém dvižení, všímal si okolí mluvících, společnosti, času, světla a šera, zimy i tepla."

„Cítil jsem všeho toho odlesk v nápěvku notovaném. Kolik variací nápěvku téhož slova se našlo! Tu zářil a rozplýval se, tu tvrdnul a bodal. Ale tušil jsem v nápěvku ještě cosi daleko hlubšího, něco, co nebylo zřejmé, odkryté; cítil jsem, že na nápěvku jsou sledy vnitřních utajených průběhů. Rozuměl jsem v nich smutku i problesku radosti, rozhodnosti i pochybování atd. Zkrátka cítil jsem v nápěvku „duševní záhady".

„Tichou radost jsem měl i nad krásou těchto nápěvků; nad výstižností, nad stačitelností jich výrazu. I pro všední slůvko bylo po nápěvku případném a vhodném ... Člověku, jehož mluvě jsem naslouchal skrz nápěvek slova, viděl jsem daleko hlouběji do duše."

„V té době povšechného poznávání nápěvků mluvy skládáno I. jednání. Věděl jsem, že vystačím na motiv jakéhokolvěk slova, sebe obecnějšího, sebe povznešenějšího — že vystačím i na všednost života i hlubokou tragiku — i na prosu „Její pastorkyně". A skládal jsem na prosu."

Nápěvek mluveného slova je mu tedy kořenem, odkud vychází. Odtud čerpá útvary metodické i rytmické.

„Jistota, s jakou v mluvě, v rozhovoru hned porozumíme každému ponížení, povýšení hlasu, svědčí, že je i v nápěvu ukrytý proces, který všichni prožíváme, a že proslovený nápěv tento proces v nás budí."

A dodává: „Nebude divno, že takový zpěv zabírá v sobě všechny známé způsoby, „slohy" zpěvu." Ale hned připojuje: „Všechny (slohy) jsou nejen výminečnými, ale i nevyhnutelnými případy."

Tímto způsobem hledí dosíci životní pravdy ve zpěvu.

Tvorbu na tomto podkladě, jakož i oprávněnost hudby ku zpěvu, jež by nebyla násilím, objasňuje takto: „Motiv slova dýše svým teplem, svítí svou zvláštní září: obrousit jeho hrany melodické, jeho plochy časové, užít nebo povytáhnout, — tak jako drahokam zaleskne se hned jinak. Motiv slova podchytiti orchestru je třeba; i když ztopený, z tůně harmonické vyzařovat bude a spájet další tonové proudy. Klenby jeho držet se tak dlouho, dokud pravdě nebude to na úkor."

Novost a svéráznost jeho vůdčích myšlenek vyvolala arci různé debaty, pro i contra. Na veškeré výtky a pochybnosti, jež tu byly vysloveny, ať odpovídá dílo samo. Na jedno však odpovídá autor sám, prostě, ale zato tím účinněji: „Jsou blízky života motivy každého slova v „Její pastorkyni". Snad lze mnohými až mluvit. Je ale myslitelno, abych nasbírané nápěvy mluvy, ty výtržky z cizích duší, citlivé, že až bolí, úkradmo bral a z nich „sestavoval" své dílo?"

Tolik o hlavních zásadách skladatelových a technice jeho díla.

Že skladatel obral si drama moravské, a to moravské netoliko původem nebo zevnějškem, nýbrž i duchem, svědčí jen o hluboké jeho opravdovosti. Je znamenitým znatelem moravského folkloru, leta studuje duši moravského lidu a jeho hudbu, a proto žádná jiná látka nemohla mu býti tak blízka, jako právě moravská. A že drama to skvěle osvědčilo již svou životní sílu a dramatickou účinnost, může jíti dílu Janáčkovu jen k duhu.

41. Zweite Seite des Programms der Prager Jenůfa-Premiere

42. Libuše Domanínská, die Hauptdarstellerin der Jenůfa im Prager Nationaltheater